

vesna čučić

fotografije iz zbirke državnog arhiva u dubrovniku

▼ Zbirka Fototeke počela se formirati krajem 1996. godine u tadašnjem Povijesnom, a danas Državnom arhivu u Dubrovniku. Fototeka sa svojim sastavnim dijelovima - fotografijama i negativima fotografija, razglednicama i čestitkama - može se čuvati i u arhivima i u muzejima, ali i u knjižnicama. I upravo takve zbirke dodirne su točke tih triju ustanova, jer ih svaka od njih može ravnopravno sakupljati. U Dubrovniku, osim u Državnom arhivu, i Dubrovački muzeji imaju bogatu zbirku starih fotografija, što se, nažalost, ne može reći i za Dubrovačke knjižnice. Osim tih javnih institucija, u Dubrovniku ima i više privatnih sakupljača, kako starih fotografija, tako i starih razglednica i čestitki.

Sastavni dijelovi Fototeke bili su razasuti po raznim fondovima Arhiva, većinom u zbirci rukopisne ostavštine. Naime, u vremenu kad je većina obiteljskih fondova i fondova raznih osoba preuzimana u Arhiv, fotografija, razglednice i čestitke nisu još značili ono što danas znače. Fotografija je počela prolaziti kroz razne faze tek s napretkom tehnologije, pa je tako postala zanimljiva i s povijesnog stajališta. Zato ne treba čuditi što ta vrsta zapisa nije dobila poseban status u Arhivu. Pisana riječ je, sasvim lo-

gično, imala prvenstvo nad slikom. Međutim, arhivski djelatnici, uočavajući značenje, kako fotografije i negativa, tako i razglednica i čestitki, ostavljali su ih u zbirkama i bilježili ih u sumarnim inventarima. Arhivisti su se vodili principom čuvanja cjelovitosti osobnih arhiva pa shodno tomu nisu razbijali takve fondove da bi ih svrstali po vrsti građe. Zato slijedi zaključak: tek kad svaka zbirka iz fonda rukopisnih ostavština dobije analitički inventar, saznat će se i koliko ima jedinica koje po vrsti građe pripadaju Fototeci Državnog arhiva u Dubrovniku.

Zasad sadržaj Analitičkog inventara Fototeke obuhvaća samo one jedinice koje su prilikom preuzimanja u Arhivu bile izdvojene po vrsti građe, a to se odnosi samo na obiteljske albume s fotografijama, odnosno razglednicama i čestitkama. To znači da su u Fototeci zabilježene samo one jedinice koje su zatečene u obiteljskim albumima. Fond fotografskih albuma posebno je analitički obrađen, odvojeno od fonda albuma s razglednicama i čestitkama. Tako je u jednom od dva Analitička inventara Fototeke zabilježen popis i opis 340 fotografija iz starijih albuma Državnog arhiva u Dubrovniku. Napominjemo da to nipošto nije i konačan broj fotografija koje Arhiv posjeduje.

Kao najstariji radovi na području Dubrovnika uzimaju se sačuvane fotografije s početka 1860-ih godina. Među njima su radovi Angela Luzzene koji je radio kao profesionalni fotograf od početka 1860-ih u Dubrovniku. Kasnije je otišao u Rijeku gdje je također nastavio s fotografskim poslom. Smatra se da je on prvi profesionalni fotograf u Dubrovniku. Jedna njegova fotografija sačuvana je u Arhivu i predstavlja ženu u interijeru pored stolice. Međutim, u Dubrovniku i prije Luzzene postoje Dubrovčani koji se bave fotografijom. Među njima su Josip Bettondi Betondić (1815.-1864.) i ljekarnik Antun Drobac (1810.-1882.), a obojica poznaju tehniku dagerotipije. Bettondi i njegovi pokusi s fotografiranjem poticali su zanimanje kod Dubrovčana, ali i rujanje. Tako je prigodničarski pjesnik Luko Diego Sorkočević reagirao podrugljivom pjesmom na neobične pojave koje je Bettondi izazivao svojim pokusima imitirajući Daghera:

G. BETONDIĆIN KOJI UČIŠE NAUKE FIZIČKE¹

Daghera takne ti, s činom sunca zdraka
Što hoćeš slikovat ti; tamniva mraka
S caklim da razgledaš zvijezde da je koris.
Ah da tvoju dušu u kakav slikopis

1

2

3

Vidiš, i istini da moš prignut uši
Za s njom dat zamjenu tvoga srca tmušli!

Antun Drobac je već 1844. godine počavao dagerotipiju. Međutim, nijedna njegova dagerotipija nije do sada pronađena. U Albumu Martecchini u Arhivu čuva se zasad jedini poznati rad Josipa Bettondija, *Procesija sv. Vlaha u Dubrovniku* (1848.-1850.). Radi se o najstarijoj fotografiji u dubrovačkom Arhivu. Fotografije iz tog albuma ne nalaze se u inventaru Fototeke zato što taj vrlo značajan album osim fotografija sadrži i drugu vrstu arhivske građe.

U Dubrovniku je u najranijem razdoblju djelovao kao profesionalni fotograf Antun Jellasca. Rođen je u Dubrovniku 1825. godine, a od 1850-ih do 1890-ih godina imao je atelijer na Pilama, dok je 1860-ih vodio atelijer i u Kotoru. Tamo je stekao naziv dvorskog fotografa crnogorskog kneza. Snimio je mnoge portrete, ali i vedute Dubrovnika. Dvanaest Jellascinih fotografija koje Arhiv posjeduje ubrajaju se među najstarije koje se čuvaju u ovoj ustanovi. Nastale su 1860-ih godina, a prikazuju portrete, među kojima je nekoliko mještana u nošnjama iz okolice Dubrovnika. Fotograf je surađivao s Philippom Denggom i s Carlom Weberom.

Tomaso Burato također je među prvim djelatnim fotografima u Dubrovniku. Rođen je 1840. godine u Dubrovniku, a umro u Zadru 1910. godine. Najznačajniji je fotograf u Dalmaciji u 19. st. Još prije 1862. godine kao ljekarnički pripravnik u Dubrovniku vodio je fotografski atelijer. Od 1863. do 1865. godine u Padovi je studirao farmaciju, a nastavio se baviti fotografijom. Nakon završetka studija, kao maestro kemije i farmacije Burato nastavlja svoj fotografski posao u Dubrovniku. Od 1872. godine živi u Zadru i ima atelijer na Campo Castello. Od 1876. godine nosi naslov europskog i kraljevskog dvorskog fotografa. Godine 1878. postao je članom Francuske akademije, 1884. godine utemeljio je prvi Zavod za fotomehanički tisak u Dalmaciji, a krajem 1894. godine počeo je izdavati i tiskati vlastite razglednice. U Analitičkom inventaru Državnog arhiva u Dubrovniku opisano je 29 fotografija Tomasa Burata za koje nema sumnje da su njegove. Međutim, kao što je već spomenuto, pretpostavlja se da njegovih fotografija može biti i u drugim fondovima Arhiva, a možda da bi se i među fotografijama opisanima u inventaru još poneka mogla pripisati Buratu.

Još je jedan Dubrovčanin, po ocu iz Smokovljana u Dubrovačkom primorju, Silvino Mascarich (1845.-1926.) djelovao kao profesionalni fotograf u ranijem razdoblju razvoja fotografije. Imao je atelijer u Ulici Miha Pracata (ranije Rafa Pucića). Neke fotografije potpisivao je zajedno sa svojim sinom. Prema spomenutom Inventaru, dubrovački Arhiv posjeduje 16 Mascarichevih fotografija, uglavnom portreta.

Profesionalni fotograf Carlo Weber rođen je u Dubrovniku 1846. godine, ali nije poznata ni godina ni mjesto njegove smrti. Suradivao je s Antunom Jellascom 1870-ih u Dubrovniku. Je li to bila posljedica ili uzrok, ali činjenica je da je Weber oženio kćer Antuna Jellasca. Jedina za sada poznata fotografija Carla Webera koju Arhiv posjeduje prikazuje djevojku u interijeru, a izradio ju je zajedno s Antunom Jellascom 1878. godine u Dubrovniku. Na poledini fotografije zapisano je ime dubrovačke obitelji Seragli.

Antun Miletić (1859.-1945.) podrijetlom je iz Popova Polja u Hercegovini. I on je bio profesionalni fotograf, a od 1881-ih do 1920-ih godina atelijer mu se nalazio u Ulici Cvijete Zuzorić. Snimio je mnoge portrete Dubrovčana. U Inventaru Državnog

4

5

6

arhiva pod njegovim je imenom opisano 26 fotografija.

Arhiv posjeduje i jednu fotografiju Cesarea Damianija pristiglu iz dubrovačke obitelji Seragli. Na slici je mladi Cenzo Damiani se rodio u Zadru 1870-ih godina, a umro je vjerojatno u Dubrovniku. Bio je profesionalni fotograf, koji je snimao tijekom prva tri desetljeća 20. st. u atelijeru na Stradunu, preko puta Široke ulice.

Spomenimo na kraju razglednice kao sastavni dio Fototeke Državnog arhiva u Dubrovniku upravo stoga, što su stariji dubrovački autori razglednica bili najpoznatiji fotografi 19. stoljeća: Tomaso Burato, Silvino Mascarich, Antun Miletić, Cesare Damiani, Ivo Kulišić, Ivan Nikoletić i Tošović. Prve razglednice Dubrovnika pojavljuju se između 1894. i 1897. godine. Skupini dubrovačkih autora priključuje se motivima Dubrovnika iz tog razdoblja i Alois Beer (1840.-1916.), nakladnik i fotograf iz Klagenfurta. Krajem 19. st. u Dubrovniku je razglednice tiskao tiskar Carlo Pretner.² ▼

¹ Dubrovačke knjižnice Dubrovnik, Znanstvena knjižnica, Rkp. 725/21.

² Ostali autori fotografija u popisu analitičkog inventara fotografija Državnog arhiva u Dubrovniku su: Franz Aberle, Adèle, Leopold Adler, E.A. Barlow, F. Benque, A. Benvenuti, A. Blumberg, L. Bocalini, Pietro Boldorini, B. Borri, Leopold Bude, Flor. Cantenbein, Etienne Carjat, Léon Succr. de Cheri Rousseau, E. Courret, C. Czern, Danilović, J. Diwischovsky, E. Does, P. Eitner, W. Engel, Anna Feldmann, Gösta Florman, Vinzenz Fridezki, Jg. Funk, M. G. Goldstein, Esteban Guidi, M. M. Handzserlija, Ludwig Harmsen, G. Heitel, Boris Hendler, I. Hollós, Gosta Horman, Panta Hristić, G. Jaergmayer, Jerie, G. Jovanović, Milan Jovanović, St. Jovanović, Petar Julinac, Gy. Klósz, G. Knesevics, K. Koller, Leo König, Kossak és Wippler, Ferencz Kózmata, Đoka Kraljevački, Friedrich Kugler, A. Lehmann, Letzer és Társan, L. H. Lill, I. Linck, G. Lion, A. Luccardi, Mme Julie, Carlo Marozzi, R. Martinelli, Ag. Meinhardt, Doimo Meneghin, L. Mioni, Montabone, Mose, Moriz Müller, Rikard Musil, István Oldal, E. Olorthegue, H. v. Perckhammer, F. Regetzky, Giulio Rossi, Milosch T. Savčić, N. J. Scheffler, Schnapek, A. L. Schneider, Sebastianutti, A. Sorgato, Alfred Specht, Spirescu, N. Stockmann, A. N. Stojanović, G. Swatosch, Jh. Tairraz, Thwaites, A. Tominz, Tonka, Otmar von Türk, Ios. Ubrus, Vianelli, S. Volkmann, Gustav Waber, A. Wicky i M. Zanutto.

1. A. Luzzena, Žena u interijeru pored stolice, 1860-ih, Državni arhiv, Dubrovnik
 2. A. Jellasca, Carlo Weber, Djevojka u interijeru, 1878., Državni arhiv, Dubrovnik
 3. T. Burato, Grupa ljudi s djetetom, 1865, Državni arhiv, Dubrovnik
 4. S. Mascarich, Djeca Degiulli, nakon 1879., Državni arhiv, Dubrovnik
 5. A. Miletić, Portret Luja Vojnovića, 1895., Državni arhiv, Dubrovnik
 6. C. Damiani, Cenzo, 1900-1930-ih, Državni arhiv, Dubrovnik

→ Vesna Čučić - ravnateljica Dubrovačkih knjižnica, Dubrovnik. Radila je u Državnom arhivu u Dubrovniku kao arhivist, među ostalim i na fondu Fototeke.